

וביום השמיני ימול

וביום השמיני ימול בשר ערלתו: (ויקרא יב ג).

המול ימול יליד ביתך ומקנת כסף והיתה בריתי בבשרכם לברית עולם: וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה הנפש ההוא מעמיה את בריתי הפר: (בראשית יז יג-יד).¹

ויעש לו יהושע חרבות צרים וימל את בני ישראל אל גבעת הערלות: וזה הדבר אשר מל יהושע כל העם היצא ממצרים הזכרים כל אנשי המלחמה מתו במדבר בדרך בצאתם ממצרים: כי מלים היו כל העם היצאים וכל העם הילדים במדבר בדרך בצאתם ממצרים לא מלו: (יהושע ה ג-ה).²

ספר החינוך מצוה ב פרשת לך לך – מקור המצווה

לך לך יש בה מצות עשה אחת, והיא מצות מילה, שנאמר: "זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אחרך הימול לכם כל זכר" (בראשית יז י). ונכפלה בסדר אשה כי תזריע, דכתיב: "וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (ויקרא יב ג).³ והרבה מצות כמו כן נכפלו במקומות הרבה בתורה, וכולן לצורך, כמו שפירשום חכמים זכרונם לברכה.⁴

ספר יראים סימן תב [דפוס ישן - יט] – עיקר הציווי הוא בפרשתנו

מצות מילה - את ה' אלהינו נירא ונעבוד אשר חבבנו ושם בריתו בבשרינו וצוה שימולו ישראל את בניהם ואת עצמם בהיגדלם, דכתיב בפרשת כי תזריע: "וביום השמיני ימול בשר ערלתו". וכתב: "וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים כאשר צוה אותו אלהים". וכתב: "ובן שמונת ימים ימול לכם כל זכר לדורותיכם יליד בית ומקנת כסף". ואמרינן בקידושין (פרק א דף כט ע"א) היכא דלא מהליה אבוה מחייבי ביי דינא לממהליה,⁵

¹ כבר קדם לציווי המילה בפרשתנו, הציווי לאברהם בפרשת לך לך, ספר בראשית. ספר בראשית נקרא גם ספר הישר (ראו דברינו אלה בפרשת ויחי) משום שהוא "ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים" (עבודה זרה כה ע"א). עיקר מטרתו לספר את "תולדות כל הדורות הראשונים ... והתורה יכלול הסיפורים מתחילת בראשית, כי הוא מורה אנשים בדרך בענין האמונה" (פתיחת רמב"ן לפירושו לספר בראשית); וכן להציג לפנינו את "שיחתן של עבדי בתי אבות" שהיא "יפה מתורתן של בנים" (בראשית רבה ס ח). אך יש בספר גם שלוש מצוות (אם לא נספור את שבע מצוות בני נח ומצוות שחז"ל דרשו כגון שבעה ימי אבלות). שתיים מהן: פרו ורבו וגיד הנשה, אינן חוזרות בספרים האחרים (פרו ורבו כן, בדרשות חז"ל), בעוד שמצוות מילה חוזרת ונשנית בפירוש בפרשתנו, לאחר מעמד הר סיני. וכבר הרחבנו בנושא מצוות טרום או טרום סיני בפרשת לך לך בשנה האחרת. שם נגענו מקצת גם במצוות מילה ועתה הגיעה העת להרחיב ולדרוש בה לעצמה.

² לפני שנפנה אל עיקר דיוננו שהוא מקור ותוקף מצוות המילה, נציין את אזכורה במקרא מעבר לפרשתנו ופרשת לך לך. כאן, בעת כניסת בני ישראל לארץ בימי יהושע, ממנה אנו למדים בעקיפין על המילה ביציאת מצרים. בספר שמות לא נזכר במפורש שבני ישראל מלו לפני עשיית קרבן פסח מצרים, חז"ל לומדים זאת מהפסוק ביחזקאל טז ו: "וְאָעֲבֹר עֲלֶיךָ וְאָרָאךָ מִתְבוֹסֶסֶת בְּדַמֶּיךָ וְאָמַר לְךָ בְּדַמֶּיךָ חַיִּי וְאָמַר לְךָ בְּדַמֶּיךָ חַיִּי, כְּדִרְשָׁה בְשִׁיר הַשִּׁירִים רַבֵּה פִרְשָׁה ה': "אחותי ... שנתאחו לי במצרים בשתי מצות: בדם הפסח ובדם המילה ... ואומר לך בדמך חיי, זה דם הפסח, ואומר לך בדמך חיי, זה דם המילה", שנכנסה גם להגדה. (מצוות מילה בהקשר לפסח נזכרת אמנם בשמות פרק יב אבל לא בהקשר ישיר של יציאת מצרים, אלא כציווי לפסח דורות ובהקשר למילת עבדים וגרים דווקא: "וְכָל עֶבֶד אִישׁ מִקְנֵת כֶּסֶף וּמִקְלָתָהּ אֲתוּ אֲזִי יֵאכַל בּוֹ: ... וְכִי יִגְדֹר אֶתְךָ גֵר וְעָשָׂה פֶסַח לַה' הַמּוֹל לּוֹ כָּל זָכָר וְאִזְּבִי יִקְרַב לְעֵשְׂתוֹ וְהָיָה פְאֻרְחַ הָאָרֶץ וְכָל עֶרְלָא לֹא יֵאכַל בּוֹ". ונשאיר לשואבי המים למצוא היכן עוד נזכרת המילה במפורש בתורה, והיכן, אם בכלל בנ"ך).

³ ספר החינוך המונה את סדר המצוות לפי סדר הפרשיות שבתורה, ממקם את מצוות מילה בפרשת לך לך, אבל מזכיר גם את הציווי החוזר בפרשתנו: "ונכפלה בסדר אישה כי תזריע". כאן, לפני מתן תורה במעמד הר סיני וכאן לאחריו. בכך הוא הולך, כדרכו, בעקבותיו של הרמב"ם. ראו ספר המצוות לרמב"ם שעיקר מקור המצווה, כולל עונש כרת על אי קיומה, הוא ספר בראשית ולא פרשתנו: "המצוה הרט"ו היא שצונו למול את הבן והוא אמרו יתעלה לאברהם (ס"פ לך) המול לכם כל זכר. וכתוב בתורה שהוא בכרת מי שמבטל מצות עשה זו והוא אמרו (שם) וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה הנפש ...". (יש רק שתי מצוות עשה בתורה שאי קיומן הוא בעונש כרת: מילה וקרבן פסח). כך גם משתמע ברמב"ם בראש הלכות מילה ביד החזקה. גם מהתלמוד והמשנה, שנראה להלן, אפשר להבין שהחידוש העיקרי בפרשתנו הוא הציווי "וביום השמיני" ממנו לומדים הלכות רבות, אבל לא את עצם המצווה שכבר אברהם צוה בה (וגם קיים את היום השמיני אצל יצחק, בראשית כא ד). לסיעה זו ניתן לצרף את השל"ה פרשת לך לך נר מצוה שאומר: "מצות עשה דמילה, שנאמר (בראשית יז י) 'זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אחרך המול לכם כל זכר'. ונכפלה מצוה זאת בפרשת תזריע דכתיב (ויקרא יב ג) 'וביום השמיני ימול בשר ערלתו'. והרבה מצות כמו כן שנכפלו במקומות הרבה, וכולן לצורך, כמו שפירשו חכמינו ז"ל". ראו לשון הגמרא במסכת שבת קלה ע"א, בדיון בהלכות המילה: "נתנה תורה ונתחדשה הלכה" (ביטוי שחוזר גם בדין בנות צלפחד, בבא בתרא קי ע"ב, עיין שם).

⁴ את הראיה שלו ממצוות רבות אחרות שנכפלו בתורה צריך לחלק לשניים: מצוות שנכפלו לאחר מתן תורה בספרים שמות, ויקרא, במדבר ובעיקר דברים – כאלה יש אכן רבות, ומצוות שקדמו למתן תורה ונכפלו במתן תורה (ולאחריה) – כאלה אין רבות. לפני סיני, בספר בראשית, יש רק מצווה אחת שניתנה לאבות במפורש ובאופן ברור (ולא בדרשות חז"ל כגון מצוות שנצטוו במרה) וחזרה ונכפלה במתן תורה ולאחריה והיא מצוות מילה. ובזה יש בהחלט למצוות מילה פן מיוחד! מצוות פרו ורבו וגיד הנשה אינן חוזרות מאוחר יותר בתורה.

⁵ אם האב לא מל את בנו, עובר החיוב לבית הדין כנציג "כל ישראל" (כל עוד הילד קטן).

דכתיב: "הימול לכם כל זכר". והיכא דלא מהלוה בי דינא, מחייב איהו לממהל נפשיה,⁶ דכתיב: "וערל זכר אשר לא ימול בשר ערלתו ונכרתה הנפש ההיא מעמיה".⁷

מסכת יומא דף כח עמוד ב – זמן המילה

אמר רב ספרא: צלותיה דאברהם מכי משחרי כותלי.⁸ אמר רב יוסף: אנו מאברהם ניקום וניגמר?⁹ - אמר רבא: תנא גמר מאברהם, ואנו לא גמרינו מיניה?¹⁰ דתנאי: "וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (ויקרא יב) - מלמד שכל היום כשר למילה; אלא שהזריזין מקדימין למצות, שנאמר: "וישכם אברהם בבוקר" (בראשית כב).¹¹

מסכת סנהדרין דף נט עמוד א – החידוש שמילה דוחה את השבת

... אמר רבי יוסי ברבי חנינא: כל מצוה שנאמרה לבני נח ונשנית בסיני - לזה ולזה נאמרה. לבני נח ולא נשנית בסיני - לישראל נאמרה ולא לבני נח.¹² ... והרי מילה שנאמרה לבני נח, דכתיב: "ואתה את בריתי תשמור" (בראשית יז ט),¹³ ונשנית בסיני: "וביום השמיני ימול" (ויקרא יב), לישראל נאמרה ולא לבני נח! - ההוא למישרי שבת הוא דאתא: ביום - ואפילו בשבת.¹⁴

מסכת שבת דף קלא עמוד ב

⁶ ואם לא מלו אותו בית הדין והגדיל בינתיים, מחויב הוא למול את עצמו.

⁷ ספר יראים (ר' אליעזר ב"ר שמואל ממיץ [הרא"ם], צרפת, מאה 12, חי במקביל לרמב"ם ולא ברור אם ראו זה את כתבי זה), משלב גם הוא את שתי הפרשות: לך לך ותזריע ושזור את מקור הציווי משתייהן, אבל בהיפוך מהרמב"ם הוא מקדים את הציווי בפרשתנו לומר לך: אדרבא, עיקר הציווי הוא מפרשתנו והפסוקים מפרשת לך לך מוסיפים ומחזקים את הציווי "וביום השמיני ימול בשר ערלתו" ונותנים לו תוקף היסטורי ואת הקישור החשוב ל"בריתו של אברהם אבינו". ובספר חרדים מצוות עשה פרק ז נראה שהוא הולך עוד צעד ורואה רק בציווי בפרשה שלנו את תוקף המצווה: "מצוה על האב למול את בנו, שנאמר: ביום השמיני ימול בשר ערלתו". וכן משמע גם בסמ"ג עשין סימן כח: "מצוה על האב למול את בנו, שנאמר: וביום השמיני ימול". ועד כאן בעניין זה.

⁸ "תפילת (מנחה) של אברהם, היא משעה שהכתלים מתחילים להשחיר". הגמרא שם היא בעקבות המשנה של "האיר המזרח" (ברקאי) של תחילת העבודה ביום הכיפורים, אבל כאן, לדעת כל הפרשנים ולפי המשך הסוגיה, מדובר דווקא בערב של יום רגיל, והדיון הוא מתי מתחיל זמן תפילת מנחה. ועוד שואלים שם, הרי תפילת מנחה היא של יצחק (ראו דברינו [תפילות אבות תקנום](#) בפרשת וירא) ועונים שאברהם מייצג כאן את כל האבות. ואנחנו רוצים להמשיך ולהגיע לעניין שלנו – מצוות המילה.

⁹ "וכי אנו נעמוד ונלמד מאברהם?" – והרי אברהם קודם מתן תורה היה ואין ללמוד ממנו להלכה! ראו חידושי הריטב"א שם: "ואנו אתנאי אית לן למיסמך (אנו על התנאים יש לנו לסמוך) ולא על דברי האבות שהיו קודם מתן תורה, שהרי חכמים יודעים כי נתנה תורה ונתחדשה הלכה".

¹⁰ התנאים למדו מאברהם, מפסוקים שקודם מתן תורה, עונה רבא, אז אנחנו האמוראים, לא נלמד?

¹¹ ראו דיון דומה בגמרא פסחים ד ע"א בעניין בדיקת חמץ אם היא מהבוקר (ביום) או מהערב. והמסקנה גם שם היא שלומדים להלכה מפסוקים מהאבות, היינו מספר בראשית. אך דא עקא, שהלימוד כאן איננו על מצוות המילה עצמה, כפי שראינו בראשונים לעיל, אלא רק על המנהג הנאה להקדים ולהזדרז בקיום המצוות. את הדין שכל היום כשר למילה (וכן דינים רבים חשובים אחרים, כגון מילה שדוחה את השבת, שנראה להלן) לומדים מהפסוק בפרשה שלנו. את המנהג זריזים מקדימים למצוות, נלמד מאברהם. ראו בהמשך הסוגיה שם שלא נחה דעתה של הגמרא אפילו בלימוד זה מאברהם ומסיימת שהאבות קיימו את כל התורה, "אפילו עירובי תבשילים", אבל היא הנותנת שהם היו במעלה מיוחדת של אנשים שקיימו את התורה לפני מתן תורה, וכדברי הגמרא שם: "שאני אברהם דאיצטגנינות גדולה הייתה בליבו". וכל העניין צריך עיון נוסף. ע"פ, ראו דברינו [קיימו האבות את התורה](#) שבפרשת תולדות וכן [תפילות אבות תקנום](#) בפרשת וירא. ושם באמת נראה שייסוד התפילות הוא בסופו של דבר עבודת בית המקדש, והאבות אינם אלא אסמכתא.

¹² ההיגיון הוא לכאורה הפוך: אם המצווה חוזרת ונשנית במתן תורה בסיני, משמע שהיא מיוחדת לבני ישראל, ואם כל תוקפה וציוויה הוא לפני מעמד הר סיני ואיננה מוזכרת שוב בסיני ולאחריה, לכאורה תהא רלוונטית גם לבני נח. ואכן, הגמרא שם מתחבטת בשני צדי הכלל הנ"ל מדין מצוות מילה ומדין מצוות גיד הנשה. ראו שם גם הדין על איסור עבודה זרה, מצוות פרו ורבו ועוד. נשאר לשואבי המים לעיין בסוגיה סבוכה זו, ונתמקד במצוות מילה שנאמרה הן לפני סיני והן בסיני ובוודאי שהיא ייחודית לעם ישראל. שימו לב אגב, שבדיון זה, האבות נקראים בני נח! והרוצה להעמיק בסוגיה זו מוזמן לעשות כן.

¹³ דרכם של מעתיים ולמלבה"דים שהם מקצרים בפסוקים המצוטטים במדרש. הפסוק עד סופו הוא: "וְאֵתָה אֶת בְּרִיתִי תִשְׁמֹר אֶתָּה וְיָרַעַךְ אֶחָרֶיךָ לְדֹתֶם". נראה שהמשך זה: "אֶתָּה וְיָרַעַךְ אֶחָרֶיךָ לְדֹתֶם" הוא שחשוב ביותר לעניינינו.

¹⁴ הנה מצוות המילה שנשנית בפרשתנו, בסיני, ובכ"ז מיוחדת רק לבני ישראל! התשובה: הציווי בפרשתנו, לא בא לצוות על המילה, אלא להוסיף בה דין חשוב שהיא דוחה את השבת (ראו המדרשים להלן). נראה לנו שזה סמך גדול לכל מי שרואה בפרשת לך לך, בציווי לאברהם, את עיקר מקור המצווה, כשיטות הראשונים (הרמב"ם בפרט) שהבאנו לעיל, ולא כגמרא ביומא. האם באנו למחלוקת גמרות בנידון? ראו גם הפסוק המלא שהבאנו בהערותנו הקודמת.

אמר מר: מילה וכל מכשיריה דוחין את השבת, דברי רבי אליעזר.¹⁵ מנא ליה לרבי אליעזר הא? ... אלא, היינו טעמא דרבי אליעזר: דאמר קרא: "וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (ויקרא יב) - ואפילו בשבת. וליכתוב רחמנא במילה, וליתו הנך וליגמור מיניה! - משום דאיכא למיפרך: מה למילה שכן נכרתו עליה שלש עשרה בריתות.¹⁶

דברים רבה ו א פרשת כי תצא – רחמי הקב"ה על הכל

ולמה התינוק נימול לשמונה ימים? שנתן הקב"ה רחמים עליו להמתין לו, עד שיהא בו כוחו. וכשם שרחמיו של הקב"ה על האדם, כך רחמיו על הבהמה. מניין? שנאמר: "והיה שבעת ימים תחת אמו, ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן" (ויקרא כב כז). ולא עוד, אלא שאמר הקב"ה: "אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד" (שם שם כח). וכשם שנתן הקב"ה רחמים על הבהמה, כך נתמלא רחמים על העופות. מניין? שנאמר: "כי יקרא קן צפור לפניך... לא תקח האם על הבנים".¹⁷

ויקרא רבה פרשה כז סימן א – משפט האדם ומשפט הבהמה

זהו שכתוב: "אדם ובהמה תושיע ה' - אדם בזכות בהמה תושיע ה'." אמרו ישראל: רבש"ע, כאדם אנחנו, כבהמה תושיענו. לפי שאנו נמשכין אחריו כבהמה, זהו שכתוב: "משכני אחריו נרוצה" (שיר השירים א) ... אמר ר' יצחק: משפט אדם ומשפט בהמה שוין. משפט אדם: "וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (ויקרא יב ג), משפט בהמה: "ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן וגו'".¹⁸

מדרש תנחומא אמור סימן יב – שבת ראשונה של מנוחה

¹⁵ ראו במשנה שם, ראש פרק תשעה עשר במסכת שבת רבי אליעזר דמילה, את שיטת ר' אליעזר שלא רק המילה דוחה את השבת, אלא כל מכשיריה וצרכיה ומכשירי מכשיריה וצרכי צרכיה, לעומת שיטת ר' עקיבא המצמצמת למילה עצמה: "רבי אליעזר אומר: אם לא הביא כלי מערב שבת - מביאו בשבת מגולה. ובסכנה מסכהו על פי עדים. ועוד אמר רבי אליעזר: כורתין עצים לעשות פחמין ולעשות כלי ברזל. כלל אמר רבי עקיבא: כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אינה דוחה את השבת ושאי אפשר לעשותה מערב שבת דוחה את השבת". אלא שלשיטת ר' אליעזר אין זה דבר ייחודי למילה דווקא. ראו שם שלשיטתו גם שופר, לולב, סוכה, מצה ועוד - כולם הם ומכשיריהם דוחים את השבת (על מצוות הבאת העומר כולם מסכימים), ומצוות המילה מובאת בגמרא שם, לאחר כל השאר. נכון שלמילה יש פסוק מיוחד, אבל אין היא היחידה לשיטת ר' אליעזר. זה אותו ר' אליעזר בן הורקנוס, ר' אליעזר הגדול, שהעיד על עצמו שמעולם לא אמר דבר שלא שמע מפי רבו (סוכה כח ע"א). ממי שמע הלכה זו? מר' יוחנן בן זכאי?

¹⁶ בסופו של דבר, מצוות מילה מיוחדת בדחייתה את השבת, עקב הפסוק המפורש בפרשתנו: "וביום השמיני ימול" ומשום ששלוש עשרה בריתות נאמרו עליה - ראו מסכת נדרים פרק ג משנה יא: "רבי ישמעאל אומר: גדולה מילה שנכרתו עליה שלש עשרה בריתות", ובמפרשים שם ששלוש עשרה פעמים נזכרת המילה ברית בציווי לאברהם בספר בראשית; ולפיכך אי אפשר ללמוד בהיקש ממנה לכל שאר המצוות. עוד על מצוות מילה שדוחה את השבת דברי התנאים במשנה בנדרים ה"ל, ובהקשר פיקוח נפש ראו תנחומא (בבב) פרשת סימן א: "ומנין שפיקוח נפש דוחה את השבת, שנאמר: ושמרתם את חקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם (ויקרא יח ה), ולא שימות בהם, וכתב במילה: וביום השמיני ימול בשר ערלתו (ויקרא יב ג), ואפילו בשבת. והלא דברים קל וחומר, ומה המילה שהיא אחת מרמ"ח איברים [של אדם], דוחה את השבת, כל גופו על אחת כמה וכמה". ולא הספיקונו לעיין היטב במדרש זה שמן הראוי להוסיף לדיון על פיקוח נפש שדוחה שבת בדברינו [חלל עליו שבת אחת](#) בפרשת כי תשא. והקוראים מוזמנים לעשות כן ולהודיענו הבנתם.

¹⁷ ראו דברינו [על מידות גזירות וטעמי המצוות](#) בפרשת כי תצא, שם הבאנו מדרש זה כסיוע לשיטת הרמב"ם ואחרים הנותנים טעם למצוות שילוח הקן: "כי אין הבדל בין צער האדם בכך וצער שאר בעלי החיים" (מורה נבוכים חלק שלישי, פרק מח), בניגוד לגמרא בברכות (לג ע"ב) שאומרת שאין לעשות את "מידותיו של הקב"ה רחמים, ואינן אלא גזרות". הדגש כאן הוא על שבעת ימי החיות הראשונים באדם ובהמה, תוך התעלמות ממה שקורה מהיום השמיני והלאה. האם הזיהוי של משפט הבהמה עם משפט האדם (במדרש הבא) בא לומר שקרבן הבהמה ומילת האדם הם דומים?

¹⁸ מדרש זה הוא על הפסוק בפרשת אמור: "שור או כשב או עז כי יולד והיה שבעת ימים תחת אמו". ומשם הוא גולש לדרוש את הפסוק בתהלים לו: "צדקתך כהררי אל, משפטיך תהום רבה; אדם ובהמה תושיע ה' " וטובע את מטבע לשון המדרש: "אדם בזכות בהמה, תושיע ה' ". ומשם הוא ממשיך שם בסיפור המופלא על אלכסנדר מוקדון ומלך קצאי שאמר לו: "בזכות בהמה דקה אתם ניצולים" - שם במקדוניה-יון יורד לכם גשם בזכות בעלי החיים. וכבר הרחבנו לדון במדרש זה, שנמצא גם בבראשית רבה לג א, בדברינו [אדם ובהמה תושיע ה'](#) בפרשת נח. אבל דרשת ר' יצחק המובאת בסוף המדרש לעיל עושה תפנית בהשוואה בין האדם לבהמה ומדברת על היום השמיני. בעקרון, גורל האדם דומה לגורל הבהמה, כשם שהיא ראויה לקרבן לה' מיום השמיני והלאה, כך גם התינוק ראוי למילה. בדרך זו הולכים מדרשים רבים. ראו קהלת רבה פרשה ג פסקא יט: "כי מקרה בני אדם ומקרה הבהמה ומקרה אחד להם (קהלת ג יט) - לא כשם שמקרה אדם כך מקרה הבהמה? אמר הקב"ה: לא כשם שגזרתי ואמרתי על האדם: וביום השמיני ימול בשר ערלתו (ויקרא י"ב), לא כך גזרתי על הבהמה? שנאמר: ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן וגו' (ויקרא כב). ובמדרש זוטא - קהלת (בבב) פרשה ג: "כי מקרה בני האדם ומקרה הבהמה - אמר הקב"ה: כשם שגזרתי על האדם ואמרתי: וביום השמיני ימול, כך גזרתי על הבהמה, שנאמר: ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן". ומגדיל לעשות מכולם, מדרש תהלים (בבב) מזמור קיב אשר מחזיר את הכל לאברהם אבינו: "במצותי חפץ מאד. שלא עשה את המצוה באנגריא, אלא בשמחה ... א"ל הקב"ה: המול ימול - ומל מיד ... אמר לו: קח נא את בנך - מיד וישכם אברהם בבוקר, חפץ לעשות מצוה בזריות. וכשנולד יצחק בן שמונת ימים הגישו למילה, שנאמר: וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים והגישו כמנחה על גבי המזבח, ועשה שמחה ומשתה, מכאן אמרו חכמים חייב אדם לעשות שמחה ומשתה באותו היום שזוכה למול את בנו, כאבינו אברהם". קשה להתעלם מהתמונה של הגשת הילד למילה בדומה להגשת קרבן על המזבח!

אמר הקב"ה לישראל: בני, לא תביאו לפני קרבן עד שתעבור עליו השבת, שאין שבעה בלא שבת ואין מילה בלא שבת. אר"י: משפט אדם ומשפט בהמה, משפט אדם "וביום השמיני ימול" (ויקרא יב) ומשפט בהמה "ומיום השמיני והלאה ירצה" (ויקרא כב).¹⁹

מדרש תנחומא (בובר) פרשת תזריע סימן ז – השלמת מעשה הבריאה

"וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (ויקרא יב ג). אין כתיב כאן שיוציא הוצאות, ראה כמה ישראל מחבבין את המצות, כמה הן מוציאות הוצאות כדי לשמרן.²⁰ אמר הקב"ה: אתם משמחין את המצות, אף אני אוסיף לכם שמחה, שנאמר: "וַיִּסְפוּ עֲנָיִים בְּהִ' שְׁמֵחָה" (ישעיה כט יט).

שאל טורנוסרופוס הרשע את ר' עקיבא: איזה מעשים נאים של הקב"ה או של בשר ודם? אמר לו: של בשר ודם נאים. א"ל טורנוסרופוס הרשע: הרי השמים והארץ, יכול אתה לעשות כהם? א"ל ר' עקיבא: לא תאמר לי בדבר שהוא למעלה מן הבריות, שאין שולטין בהן, אלא בדברים שהן מצויין בבני אדם. א"ל: למה אתם מולים? א"ל: אף אני הייתי יודע שאתה עתיד לומר לי כן, לכך הקדמתי ואמרתי לך מעשה בשר ודם הם נאים משל הקב"ה. הביא לו ר' עקיבא שיבולים וגלוסקאות,²¹ אמר לו: אלו מעשה הקב"ה ואלו מעשה בשר ודם, אין אלו נאים?²² הביא לו אניצי פשתן וכלים מבית שאן,²³ א"ל: אלו מעשה הקב"ה ואלו מעשה בשר ודם, אין אלו נאים? א"ל טורנוסרופוס: הואיל הוא חפץ במילה, למה אינו יוצא מהול ממעי אמו? א"ל ר' עקיבא: ולמה שוררו יוצא בו? לא תחתוך אמו שוררו. ומה שאתה אומר: למה אינו יוצא מהול? לפי שלא נתן הקב"ה את המצות לישראל אלא לצרף אותם בהם, ולכך אמר דוד: "כל אמרת ה' צרופה וגו'" (תהלים יח לא).²⁴

שבת שלום

מחלקי המים

מים אחרונים: אם נחזור לשיטת הרמב"ם שמקור מצוות המילה העיקרי הוא בפרשת לך לך ולא בפרשתנו, היינו לפני מתן תורה (ראו הערה 3 תחת דברי ספר החינוך), נראה שיש סתירה מסוימת בין דבריו בספר המצוות ובהלכות מילה ביד החזקה ובין דבריו בפירוש המשניות חולין פרק ז משנה ו (סוף הפרק): "ושים לבך על העיקר הגדול הנכלל במשנה הזאת, והוא מה שאמר: מסיני נאסר. לפי שאתה הראית לדעת שכל מה שאנו מרחיקים או עושים היום, אין אנו עושים אלא במצוות משה רבינו ע"ה ... כגון זה שאין אנו אוכלים אבר מן החי, אינו מפני שהקב"ה אסרו אותו לנח, אלא לפי שמשה אסר עלינו אבר מן החי במה שצוה בסיני ... וכמו כן, אין אנו מלים מפני שאברהם אבינו ע"ה מל עצמו ואנשי ביתו, אלא מפני שהקב"ה צוה אותנו ע"י משה רבינו שנמול, כמו שמל אברהם אבינו ע"ה". ראו שוב דברינו [מצוות טרומ או טרם סיני](#) בפרשת לך לך ומן הסתם כבר נדרשו רמב"ם מיסטים לתרץ סתירה-לכאורה זו.

¹⁹ אם נחזור רגע לעניין השבת והמילה ולהשוואה של האדם עם הבהמה, גם על התינוק וגם על הבהמה עוברת שבת אחת במנוחה. אבל באדם, בתינוק, שבת שנייה כבר לא יעבור עליו כשהוא ערל ובמנוחה. אם היום השמיני חל בשבת (השנייה) – מלים. ועל הבהמה, אפשר שלא תעבור שבת שנייה כלל.

²⁰ הקב"ה אינו מבקש שיערכו בריתות (והיום מהדרים גם בבנות) ברוב פאר והדר עד שנראים כחוננות ממש. בשמחה – כן כפי שהוא ממשיך, אבל בהוצאות מרובות – הקב"ה לא מבקש. אבל בני ישראל שמחבבים את המצוות בכל זאת עושים שמחה ומוציאים הוצאות. ראו מדרש תנחומא פרשת חיי שרה סימן ז: "א"ר חוניה: כתיב ביום השמיני ימול בשר ערלתו (ויקרא ט), כשמל בנו, אפילו אדם ממשכן עצמו. משמח אותו היום, הוי אומר: והוספתי על כל תהילתך"

²¹ גלוסקא היא מאפה. ראו למשל: "אורח טוב מהו אומר? זכור בעל הבית לטוב, כמה מיני יינות הביא לפנינו, כמה מיני חתיכות הביא לפנינו, כמה מיני גלוסקאות הביא לפנינו כל שעשה לא עשה אלא בשבילי" (תוספתא ברכות פרק ו הלכה ב).

²² ראו דברינו [מעשה אדם או מעשה שמים](#) בפרשת בראשית.

²³ אניצי פשתן הוא הפשתן הגס והבלתי מעובד כפי שהוא בטבע והכלים הם הבגדים הנאים שעושים ממנו. העיר בית שאן הייתה מפורסמת כעיר של מסחר (גם גידול?) של פשתן. ראו בראשית רבה כ יב: "ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם ... ר' יצחק רביא אומר: חלקים היו כצפורן ונאים כמרגליות, א"ר יצחק: ככלי פשתן הדקים הבאים מבית שאן". וראו עוד במדבר רבה כ כג שבנות מדין פיתו את נערי ישראל עם כלי פשתן מבית שאן: "בחור, אי אתה רוצה כלי פשתן שבא מבית שאן?". וראו גם בקהלת רבה א א את הדימוי על תלמיד חכם שסרח שהוא כפשתן מבית שאן שהתפחם שאין לו תקנה.

²⁴ יש לקרוא את הפסוק בשמואל ב כב לא, שירת דוד, במלואו: "הָאֵל תָּמִים דָּרְכּוּ אֶמְרַת ה' צְרוּפָה מִגֵּן הוּא לְכָל הַחֲסִים בּוֹ". כבר הרחבנו במדרש נאה זה בדברינו [מילה על המילה](#) בפרשה זו והראינו כיצד הוא משלים את בראשית רבה פרשה יא סימן ו: "פילוסופוס אחד שאל את רבי הושעיה, אמר לו: אם חביבה היא המילה, מפני מה לא נתנה לאדם הראשון? ". ועל המצוות שניתנו לצרף או לצרוף את ישראל ראו דברינו [אסרתי לך התרתי לך](#) בפרשת ראה.